

Ekonomi Notları

Enerji İthalat Fiyatlarının Son Dönem Seyri ve Belirleyicileri

Mert GÖKCÜ

Sayı: 2023 - 05 | 6 Eylül 2023

Özet

Küresel enerji fiyatlarının seyri son dönemde Türkiye'de manşet cari açığındaki artışı belirleyen en önemli etkenlerden biri olmuştur. Bu çalışmada, enerji piyasasının görünümü fiyat hareketleri ile arz ve depolama koşulları açısından analiz edilmekte ve COVID-19 pandemisinden bu yana Türkiye'deki enerji ithalat fiyatları ile küresel enerji emtia fiyatları arasındaki ilişki incelenmektedir. Veriler, 2022 yılında ithalat hacminde sınırlı oranda artış gerçekleşmiş olmasına rağmen cari işlemler dengesinin önemli ölçüde bozulmuş olmasının küresel enerji fiyatlarındaki yükselişten kaynaklandığına işaret etmektedir. Sonuçlarımız, petrol ithalat fiyatlarının seyrinin tarihsel olarak spot Brent petrol fiyatları ile 1'e yakın korelasyona sahip olduğunu göstermektedir. Doğal gaz ithalat fiyatlarının ise spot fiyatlara duyarlılığı 2021 yılının son çeyreğinden itibaren önemli ölçüde artmıştır. Son dönemde yaşanan şoklar, enerji arzının çeşitlendirilmesinin önemini ortaya koyarken, Türkiye gerek farklı tedarikçi ülkeler ile yaptığı uzun vadeli anlaşmalar gerekse Karadeniz'de yerel doğal gaz kaynaklarının keşfi nedeniyle doğal gaz arzı açısından olumlu bir görünüm sunmaktadır.

Abstract

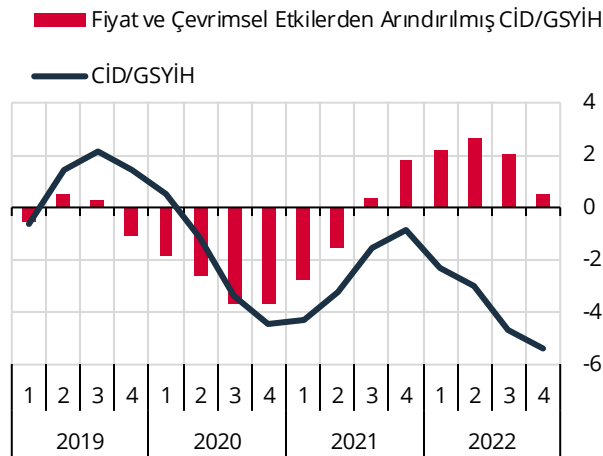
Global energy prices have been one of the most prominent factors driving the recent increase in the headline current account deficit in Türkiye. Against this background, this study analyses the outlook for the energy market in terms of price movements, supply, and storage conditions and examines the relationship between energy import prices in Türkiye and global energy commodity prices since the COVID-19 pandemic. The data indicate that the surge in global energy prices in 2022 caused the current account balance to deteriorate significantly, despite the subdued increase in the volume of imports. Our results show that the course of the oil import prices has historically been fairly similar to spot Brent oil prices, with a nearly perfect correlation. On the natural gas front, the sensitivity of natural gas import prices to spot prices has increased considerably since the last quarter of 2021. While recent shocks highlight the importance of the diversification of energy supply, Türkiye stands in a favorable position in terms of natural gas supply with respect to not only its long-term agreements with a number of different supplier countries but also the discovery of local resources in the Black Sea.

1. Giriş

Dış ticaret fiyatları ve iktisadi faaliyetteki dalgalanmalar gibi arazi unsurları ifade eden döngüsel etkilerin tespit edilmesi, cari işlemler dengesinin daha sağlıklı ve doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Cari dengenin söz konusu konjonktürel etkilerden arındırılması, daha önemli olduğu düşünülen yapısal faktörlere odaklanmayı sağlamaktadır. Nitekim 2021 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren Türkiye ekonomisinde fiyat ve döngüsel etkilerden arındırılmış yapısal cari işlemler dengesi pozitif bölgeye geçmiş ve takip eden beş çeyrekte bu seyrini sürdürmüştür (Grafik 1).¹ Bu olumlu görünümün oluşmasında i) birikimli reel kur gelişmelerinin, ii) Türkiye'nin coğrafi konumunun sağladığı avantajın, iii) ihracatta ürün sayısı ve hedef ülke bazında artan çeşitlenmenin ve iv) turizmin güçlü seyrinin etkili olduğu düşünülmektedir (Gökcü ve Kazdal, 2022). Ancak 2022 yılında arz-talep uyumsuzluğu ve jeopolitik riskler nedeniyle yükselen enerji ithalatı, cari açığı artıran ana unsur haline gelmiş ve yapısal cari dengedeki iyileşmeyi gölgelemiştir (Grafik 2).

Grafik 1: Yapısal Cari İşlemler Dengesi*

(12 Aylık Birikimli, %)

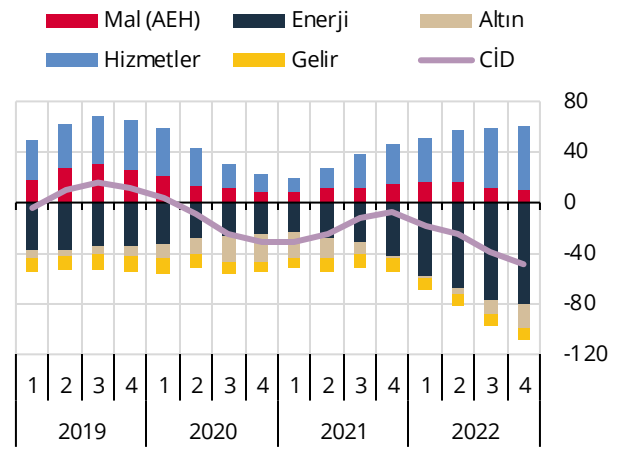

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* CİD: Cari İşlemler Dengesi, GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla.

Grafik 2: Cari İşlemler Dengesi Alt Kalemleri*

(12 Aylık Birikimli, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB.

* AEH: Altın ve Enerji Hariç.

Tablo 1, Türkiye'de 2022 yılında ithalat miktarları ile ithalat fiyatları arasındaki ayrışmayı göstermektedir. Çin'de yeniden ortaya çıkan COVID-19 vakaları ve buna bağlı kısıtlamalar, sıkışan finansal koşullar ve jeopolitik gerilimler 2022 yılında küresel iktisadi faaliyeti yavaşlatarak imalat fiyatlarının baskılanmasına neden olmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı ise enerji ve gıda piyasalarında dalgalı bir seyre yol açarak özellikle doğal gaz fiyatlarında kayda değer oranda artışı beraberinde getirmiştir. Enerji ithalatının toplam ithalat içindeki payının yüksek olması (yaklaşık olarak yüzde 20) ve enerji ithalatı içinde petrol ve doğal gazın payının nispeten yüksek olması (sırasıyla yaklaşık olarak yüzde 50 ve 40) nedeniyle bu dönemde küresel enerji hareketlerin Türkiye'nin cari işlemler dengesine önemli yansımaları olmuştur. Öte yandan, ithalat hacmi görece ılımlı bir seyir izlemiş ve daha kademeli bir artış göstermiştir.

¹ Yapısal cari işlemler dengesi hesaplamaları ile ilgili daha detaylı bilgi için Eren ve Tüzün (2019)'e bakınız.

Tablo 1: İthalat Birim Değer Endeksi ve İthalat Miktar Endeksi (Yıllık % Değişim)

	2019		2020		2021		2022	
	Birim Değer	Miktar	Birim Değer	Miktar	Birim Değer	Miktar	Birim Değer	Miktar
Genel	-4,1	-5,1	-6,2	10,7	23,3	0,7	27,4	5,5
Gıda, içecek ve tütün	-2,5	4,2	2,9	-5,8	16,9	-2,7	15,0	9,5
Ham maddeler yakıt hariç	-9,8	-0,6	-5,1	11,4	48,6	5,5	13,0	-2,3
Yakıtlar	-4,3	-0,1	-30,8	-1,8	61,8	9,4	122,3	-12,9
Kömür	-17,2	-2,6	-23,9	1,2	65,6	-2,6	42,2	34,3
Petrol	-8,7	8,6	-32,8	-3,9	59,6	4,4	54,8	7,2
Doğal Gaz	9,3	-13,3	-28,0	3,1	62,1	21,9	280,4	-39,6
İmalat (gıda, içecek ve tütün hariç)	-4,1	-7,6	-3,6	9,1	16,5	9,0	5,9	9,7
SITC'de başka bir yerde sınıflandırılmayan mallar	5,2	-5,2	29,4	71,9	-14,2	-75,5	27,7	203,7

Kaynak: TÜİK.

Bu çerçevede, bu çalışmada cari işlemler dengesinde önemli rol oynayan enerji piyasasının son dönemdeki görünümü incelenmekte ve COVID-19 pandemisinden bu yana Türkiye'de enerji ithalat fiyatları ile küresel enerji emtia fiyatları arasındaki ilişki irdelenmektedir. Ayrıca enerji fiyatlarına ilişkin aşağı ve yukarı yönlü riskler ve bunların önümüzdeki dönemdeki olası yansımaları da tartışılmaktadır. Elde ettiğimiz sonuçlar, petrol ithalat fiyatlarının tarihsel olarak Brent petrol fiyatları ile oldukça uyumlu bir seyir izlediğini göstermektedir. Doğal gaz tarafına gelindiğinde ise doğal gazın uzun vadeli sözleşmeler kapsamında boru hatlarıyla veya sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) şeklinde ithal edildiği bilinmektedir. Bu durum, Türkiye'nin arz kaynaklarındaki çeşitliliği, arz güvenliğini ve esnekliğini göstermektedir. Ancak bulgular son dönemde doğal gaz ve petrol fiyatlarındaki oynaklığın arttığına işaret ederken, cari işlemler dengesinin öngörülebilirliği açısından spot piyasadaki gelişmelerin yakından izlenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Türkiye net enerji ithalatçısı olmasına rağmen enerjide dışa bağımlılığı giderek azalan bir ülkedir. Türkiye'nin Karadeniz'de keşfedilen ve 2023 yılında kısmen sisteme kazandırılması planlanan doğal gaz rezervleri sayesinde yerel doğal gaz arzını artırması öngörülmektedir. Bu gelişmelerin daha sağlıklı fiyatlamalar sayesinde ulusal enerji fiyatlarında sağlanacak istikrarın yanı sıra cari işlemler dengesine olumlu yansımaları yoluyla hem fiyat hem de makroekonomik istikrar için güçlü bir temel oluşturacağı değerlendirilmektedir.

2. Türkiye'de Enerji İthalat Fiyatlarını Etkileyen Faktörler ve Mevcut Görünüm

Enerji ithalat fiyatları toplam ithalat fiyatları içerisinde önemli bir paya sahiptir. SITC Rev. 4 sınıflandırmasına göre ithalat birim değer endeksi; gıda, içecek ve tütün, yakıtlar dışındaki ham maddeler, yakıtlar, gıda, içecek ve tütün dışındaki imalat sanayi ürünleri ve SITC'de başka yerde sınıflandırılmayan malların ağırlıklı ortalamasından oluşmaktadır. Birim değer endeksi TÜİK tarafından Laspeyres ve Paasche endekslerinin geometrik ortalaması olan Fisher yöntemiyle baz ve cari yıllardaki sektör ve madde kalemlerinin ağırlıklarından yararlanılarak hesaplanmaktadır. Sektör ağırlığı ilgili sektörün ithalat toplam değerinin endekste kapsanan sektörlerin toplam değerlerinin toplamı içindeki payı olarak tanımlanırken, madde ağırlığı maddenin ithalat değerinin sınıflandırıldığı sektörde endekse seçilen maddelerin toplam değeri içindeki payı olarak tanımlanmaktadır.² Ancak tarihsel olarak bu değerler TÜİK tarafından açıklanmamaktadır. Bu kapsamda, her bir grubun ithalat

² Daha detaylı bilgi için TÜİK tarafından yayımlanan metodolojik açıklamaya [bakınız](#).

birim değer endeksi içindeki ağırlıklarını temsili olarak belirlemek için ithalat birim değer endeksi denklem (1) çerçevesinde aylık olarak 2013 Ocak-2022 Aralık dönemi için alt bileşenleri bazında en küçük kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilmektedir. Tedarik zincirindeki aksamalar, tarımsal emtia üretimindeki istikrarsızlık ve talep koşullarındaki dalgalanmalar nedeniyle bu ağırlıkların COVID-19 pandemisinden bu yana zaman içinde değişmiş olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, Rusya'nın önemli bir enerji tedarikçisi olması ve Ukrayna ile birlikte küresel düzeyde tarımsal emtia ticaretinde önemli bir paya sahip olması nedeniyle iki ülke arasındaki savaş da küresel enerji ve tarımsal emtia fiyatlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu kapsamda, ağırlıkların zaman içinde değişimlerini izlemek için örneklem dönemlerine 1'er yıl eklenerek tahminler yinelenmiştir.³

$$\ln(\dot{BDE})_t = \alpha_1 \ln(Gıda)_t + \alpha_2 \ln(Ham Madde)_t + \alpha_3 \ln(Yakıt)_t + \alpha_4 \ln(İmalat)_t + \alpha_5 \ln(Diğer)_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Denklemden $\dot{BDE}$ ithalat birim değer endeksini; $Gıda$ gıda, içecek ve tütün; $Ham Madde$ yakıt hariç ham maddeleri; $Yakıt$ yakıtları; $İmalat$ gıda, içecek ve tütün hariç imalatı, $Diğer$ SITC'de başka bir yerde sınıflandırılmayan malları ve ε modelin kalıntı terimini temsil etmektedir.

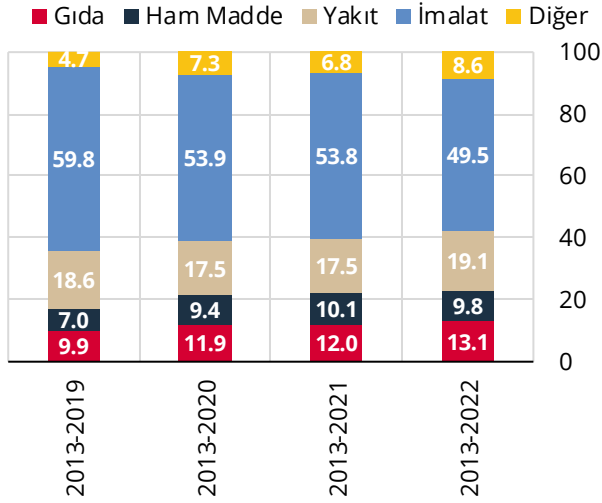
İthalat birim değer endeksi alt bileşenlerinin katsayıları Grafik 3'te gösterilmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, imalat sanayi alt grubunun, pandemi öncesi döneme kıyasla katsayısında önemli bir düşüş olsa da genel endeksin neredeyse yarısını oluşturduğu; yakıtlar grubunun ise yüzde 19 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Ham madde ve diğer alt grupların ağırlıklarının toplamı ise genel endeksin yüzde 20'sinden daha azını oluşturmaktadır. Artan kuraklık, tedarik zincirindeki aksamalar ve ülke bazlı kısıtlamalar gıda emtia fiyatlarının payının son dönemde artmasına neden olmuştur.

Denklem (2) çerçevesinde yakıtlar ve bunların alt bileşenleri için benzer bir analiz yapıldığında, petrol ithalat fiyatlarının enerji ithalat fiyatları içinde en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle 2022 yılında Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan dolayı doğal gaz grubunun katsayısının pandemi öncesine göre arttığı ve genel olarak ikinci sırada yer aldığı izlenmektedir. Kömür grubunun katsayısının ise diğer iki enerji emtia grubuna göre oldukça düşük kaldığı görülmektedir.

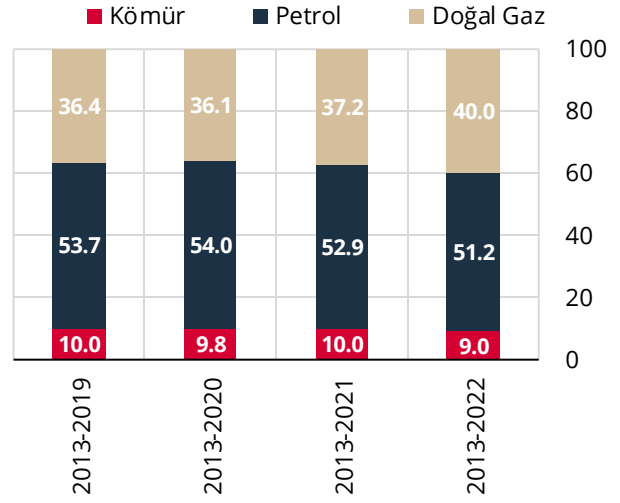
$$\ln(Yakıt)_t = \beta_1 \ln(Kömür)_t + \beta_2 \ln(Petrol)_t + \beta_3 \ln(Doğal Gaz)_t + u_t \quad (2)$$

Denklemden $Yakıt$ yakıtlar ithalat birim değer endeksini; $Kömür$, $Petrol$ ve $Doğal Gaz$ sırasıyla kömür, petrol ve doğal gaz için ithalat birim değer endekslerini temsil etmektedir. u ise modelin kalıntı terimini göstermektedir.

³ Tüm katsayılar istatistiksel olarak yüzde 1 düzeyinde anlamlıdır ve modellerin ithalat birim değer endeksini (düzeltilmiş-R2) açıklama gücü yüzde 100'e yakındır. Modellerin değişen varyans ve seri korelasyon sorunları bulunmamakta olup kalıntılar normal dağılım sergilemektedir.

Grafik 3: İthalat Birim Değer Endeksi Alt Bileşenlerinin Katsayıları (%)

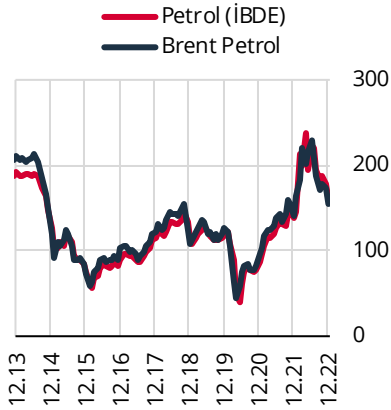
Kaynak: TÜİK, yazarın hesaplamaları.

Grafik 4: Enerji İthalat Birim Değer Endeksi Alt Bileşenlerinin Katsayıları (%)

Kaynak: TÜİK, yazarın hesaplamaları.

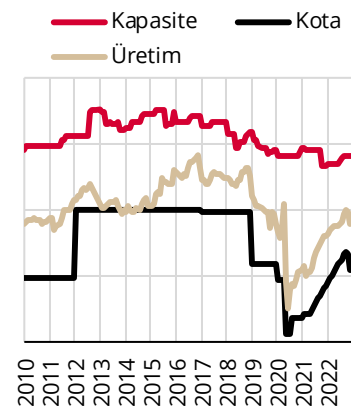
Enerji ithalat fiyatlarının alt bileşenleri incelendiğinde ise petrol ithalat fiyatları ile Brent petrol fiyatları arasında korelasyonun 1'e yakın olup iki serinin tarihsel olarak birbirine benzer bir eğilim izlediği görülmektedir (Grafik 5). Bu kapsamda, korelasyon analizine ve grafiksel gösterime göre uluslararası petrol fiyatları ithal edilen petrol fiyatlarının ana belirleyicisi konumundadır. Son dönemde yaşanan jeopolitik riskler nedeniyle yaşanan aksamalar, pandemi sonrası dönemde petrol piyasalarında ortaya çıkan arz yönlü sorunları daha da artırmıştır. Rusya'ya yönelik yaptırımlar nedeniyle petrol arzında meydana gelen bozulmayı telafi etmek için birçok ülke alternatif kaynaklara başvurmuştur. Arzdaki eksikliklere hızlı bir şekilde yanıt vermek için stratejik petrol rezervleri kullanılmıştır. Ancak OPEC dışı ülkelerden sağlanan petrol, kapasite kısıtlamaları nedeniyle ihtiyacı tam olarak karşılayamamakta ve arz-talep dengesizliklerini gidermekte yetersiz kalmaktadır. Ayrıca OPEC ülkeleri üretimi artırma konusunda isteksiz davranmakta ve söz konusu ülkelerde kapasitenin altında üretim yapılmaktadır (Grafik 6). Buna ek olarak, 2022 yılı Ekim ayı başında OPEC+ ülkelerinde Kasım 2022'den itibaren üretimi günlük 2 milyon varil azaltma konusunda anlaşma sağlanmıştır. Genel olarak bakıldığında, petrol fiyatlarında artış gerçekleştiğinde, bu durum talep edilen miktarın azalmasına yol açarken, arz-talep dengesizliklerini gidermekte ve bir süre sonra fiyatların da istikrar kazanmasını sağlamaktadır. Öte yandan, petrol üreticilerinin petrol arzına ilişkin son dönemdeki planları petrol fiyatlarında talep kaynaklı aşağı yönlü hareketin önceki dönemlere göre daha sınırlı olabileceğine işaret etmektedir. Talep tarafında ise jeopolitik gelişmeler, uluslararası finansal koşullar, dolar endeksindeki güçlenme, Çin'in yeniden açılması ve tedarik zincirindeki aksamaların gevşemesi gibi pandemi sonrası devam eden etkiler öne çıkarak petrol fiyatlarında baskın rol oynamaktadır. Haziran ayında 125 ABD dolarının üzerine çıkan Brent petrol fiyatı, Kasım 2022 itibarıyla 90 ABD dolarının altına gerilemiştir. Sonuç olarak hem arz hem de talep faktörlerinin petrol fiyatları üzerinde etkili olmaya devam edeceği anlaşılmakta ve fiyatların dalgalı bir seyir izleyeceği öngörülmektedir (Grafik 7).⁴

⁴ New York Fed tarafından yayımlanan petrol fiyatlarına ilişkin rapor petrol fiyatlarındaki değişimin ne kadarının arz ve ne kadarının talep faktörlerinden kaynaklandığını göstermektedir. Serinin yukarı (aşağı) hareket etmesi serinin petrol fiyatlarında artıncı (azalan) bir rol oynadığına işaret etmektedir. Diğer olarak gösterilen seri, fiyatların arz ve talep faktörleriyle açıklanamayan kısmını gösterir.

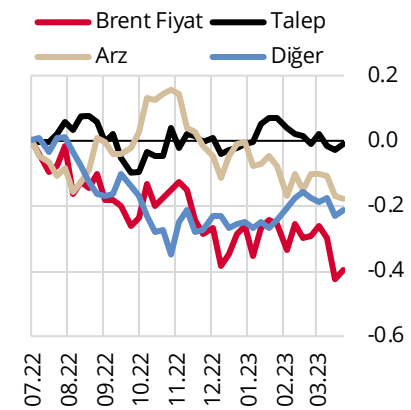
Grafik 5: Petrol İthalat Birim Değer Endeksi ve Brent Ham Petrol Fiyatı*

Kaynak: Bloomberg, TÜİK.

* 2015=100.

Grafik 6: OPEC Kapasite, Kota, ve Üretim Gelişmeleri (Milyon Varil)

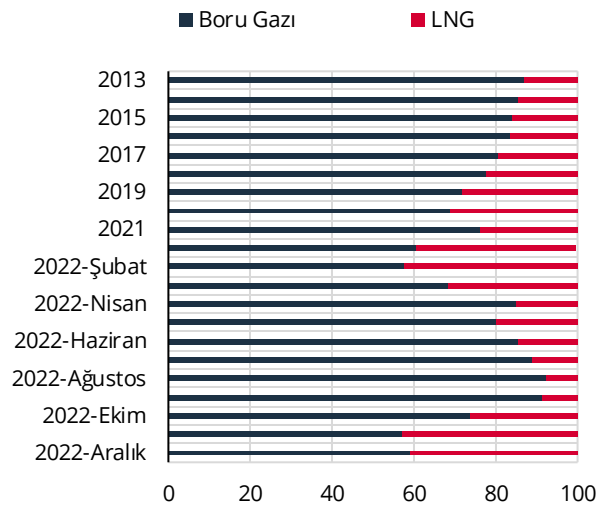
Kaynak: Bloomberg.

Grafik 7: Brent Ham Petrol Fiyatı Ayrışması*

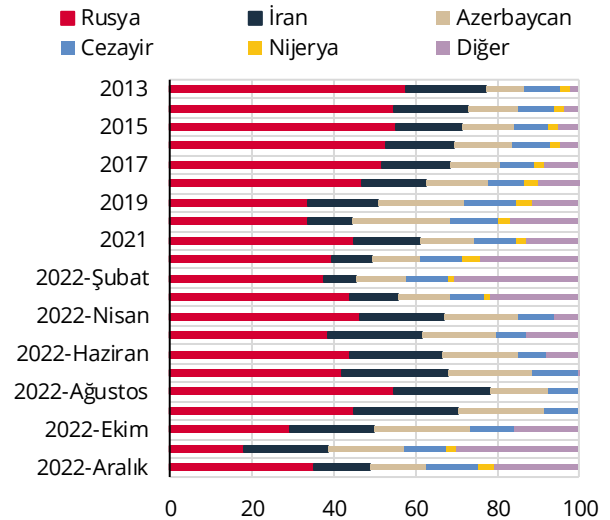
Kaynak: New York FED.

* 1 Temmuz 2022=0

Enerji ithalatında önemli bir paya sahip bir diğer emtia grubu olan doğal gazın ithalat verileri incelendiğinde, tarihsel olarak uzun vadeli doğal gaz sözleşmeleri kapsamında Rusya, İran ve Azerbaycan'dan boru hatları ile yapılan doğal gaz ithalatının payının genel olarak zirvede yer aldığı gözlenmektedir. Yakın dönemde ise ilgili payın Şubat 2022'de yüzde 57 civarına gerilese de sonraki aylarda toparlanarak Eylül 2022 itibarıyla yüzde 91'in üzerine çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda, bir dizi farklı ülke ile uzun vadeli sözleşmelerin daha önceden yapılmış olması, doğal gaz arzında ve fiyatında önemli avantajlar sağladığı düşünülmektedir. LNG cinsinden doğal gaz ithalatının payının da doğal gazda fiyat oynaklığının yüksek olduğu Ocak-Mart ve Kasım-Aralık 2022 gibi dönemlerde önemli ölçüde arttığı izlenmektedir (Grafik 8 ve 9).

Grafik 8: Doğal Gaz Türüne Göre İthalat Payları (%)

Kaynak: EPDK.

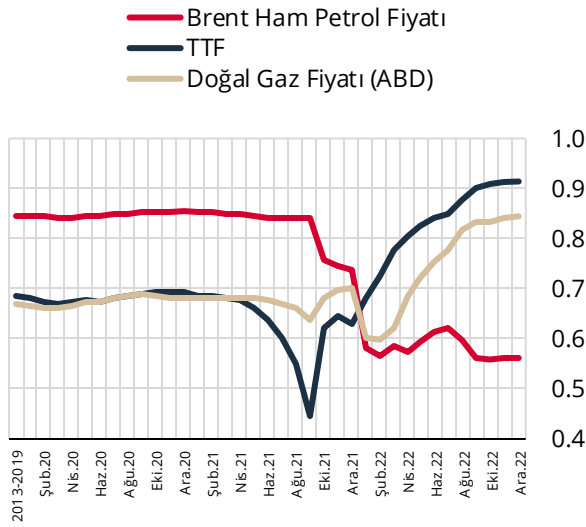
Grafik 9: Ülkelere Göre Doğal Gaz İthalat Payları (%)

Kaynak: EPDK.

Türkiye doğal gaz ithalat fiyatlarının küresel enerji emtia fiyatları ile ilişkisinin zaman içinde değiştiği izlenmektedir. 2021 yılının üçüncü çeyreğinin başına kadar doğal gaz ithalat fiyat endeksi ile Brent tipi ham petrolün varil fiyatı arasında yüksek bir korelasyon olduğu görülmektedir. 2013 Ocak ve 2021 Eylül dönemleri arasında iki seri arasında 0,84 civarında bir korelasyonun olduğu

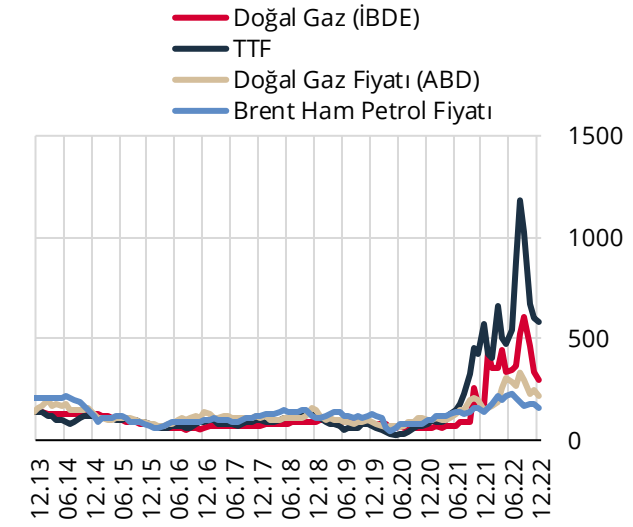
hesaplanmaktadır (Grafik 10). Ancak bazı doğal gaz sözleşmelerinin yenilenmesi ve sözleşme koşullarındaki değişiklikler nedeniyle korelasyonun daha sonra önemli ölçüde azaldığı izlenmektedir. 2013 Ocak-2021 Eylül döneminde iki seri arasında 0,84 değerini alan korelasyonun 2013 Ocak-2022 Aralık dönemi için 0,56'ya gerilediği gözlenmektedir. Enerji arzındaki bu yeni değişikliklerle birlikte Türkiye'de ithal edilen doğal gaz fiyatlarının spot doğalgaz fiyatlarının seyrine daha duyarlı hale geldiği düşünülmektedir. Bu görüş ile uyumlu olarak Avrupa gaz fiyatları için gösterge niteliğinde olan TTF (Title Transfer Facility) ile doğal gaz ithalat fiyat endeksi arasındaki korelasyonun kademeli olarak toparlandığı gözlenmektedir. İki seri arasındaki çapraz korelasyon 2013 Ocak-2021 Eylül 2021 arası 0,45 iken 2013 Ocak-2022 Aralık arası 0,91'dir (Grafik 10).

Grafik 10: Doğal Gaz İthalat Fiyatı ile Diğer Enerji Emtia Fiyatları Arasındaki Korelasyon*

Kaynak: TÜİK, Bloomberg, yazarın hesaplamaları.
* Korelasyonlar her ay yeni veri eklenerek hesaplanmıştır.

Grafik 11: Doğal Gaz İthalat Birim Değer Endeksi, TTF, Doğal Gaz Fiyatı (ABD) ve Brent Ham Petrol Fiyatı*

Kaynak: TÜİK, Bloomberg.
* 2015=100.

Doğal gaz piyasasına ilişkin son dönem görünümü incelendiğinde; Rusya'ya uygulanan yaptırımların ve Avrupa Birliği'nin Rus gazına olan enerji bağımlılığı nedeniyle Euro Bölgesi'ndeki doğal gaz arzına ilişkin risklerin artmasının 2022 yazında TTF'de önemli bir artışa neden olduğu görülmektedir. İlgili gösterge Ağustos ve Mayıs 2022 arasında yaklaşık yüzde 150 oranında artmıştır. Ancak sonbahar ve kış aylarında görülen ılıman iklim koşulları ısıtma sezonunu erteleyerek gaz depolarının doldurulmasını sağlamış ve hidro ve rüzgâr jeneratörlerinden enerji üretilmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca yeni LNG terminallerinden artan gaz arzı ve nükleer santrallerin şebekeye geri dönmesi doğal gaz fiyatının düşmesini sağlamıştır. Türkiye doğal gaz ithalat fiyatları da uluslararası doğal gaz fiyatları ile uyumlu bir seyir izlemiştir (Grafik 11).

3. Sonuç ve Değerlendirme

2021 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla Türkiye'nin yapısal cari işlemler dengesi art arda fazla vermektedir. Söz konusu gelişmede birikimli reel kur gelişmeleri, Türkiye'nin coğrafi konumunun avantajı, firmaların artan ihracat eğilimi, ihracat yapılan ürün ve ülke sayısındaki yükseliş ve turizmin güçlü seyri etkili olmuştur. Ancak enerji emtia fiyatlarındaki artışa bağlı olarak yükselen enerji ithalat faturası yapısal cari işlemler dengesindeki olumlu görünümü gölgelemiş ve manşet cari açığındaki artışın en belirgin unsuru haline gelmiştir. Bu not, Türkiye'deki enerji ithalat fiyatlarının hareketlerini ve sürükleyicilerini incelemektedir.

Sonuçlar, ithalat miktarında önemli bir artış olmamasına rağmen küresel enerji fiyatlarının neredeyse tüm zamanların en yüksek seviyelerine çıkması sonucunda 2022 yılında cari işlemler

açığının yükseldiğini göstermektedir. Petrol ithalat fiyatları tarihsel olarak Brent tipi ham petrol fiyatları ile oldukça benzer eğilim sergilemektedir. İki seri arasındaki korelasyon oldukça yüksektir. Doğal gaz konusunda ise Türkiye'nin farklı ülkelerle uzun vadeli alım sözleşmeleri yapmış olması doğal gaz tedarikinde ve fiyatında önemli avantajlar sağlamaktadır. Doğal gazda fiyat oynaklığının yüksek olduğu dönemlerde spot piyasanın kullanılması seçeneğinin olması da önemli görülmektedir. Ancak küresel doğal gaz fiyatlarındaki artışın belirli bir süre sonra sözleşme fiyatlarına yansması ve spot piyasadan yapılan doğal gaz ithalatının artması son dönemde doğal gaz ithalat tutarını da önemli ölçüde etkilemiştir. Sonuçlar doğal gaz ve petrol fiyatlarındaki oynaklığın arttığına ve cari dengenin öngörülebilirliği açısından spot piyasadaki gelişmelerin yakından izlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

COVID-19 pandemisi ve olumsuz jeopolitik gelişmeler gibi son dönemde yaşanan gelişmelerin farklı yapıları enerji emtia ithalatçısı ülkeler için kaynakların çeşitlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu kapsamda, enerjide dışa bağımlı ülkelerde yapısal politikalara ihtiyaç duyulabilmektedir. Buna göre Türkiye Karadeniz'de keşfedilen ve 2023 yılında kısmen sisteme kazandırılması planlanan doğal gaz rezervleri ile yerel doğal gaz arzını artırma potansiyeline sahiptir. Bu gelişmelerin daha sağlıklı fiyatlamalar sayesinde ulusal enerji fiyatlarında sağlanacak istikrarın yanı sıra Türkiye'de cari işlemler dengesine olumlu yansmaları yoluyla hem fiyat hem de makroekonomik istikrar için güçlü bir temel oluşturacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Eren O., Tüzün G. (2019). Türkiye'nin Çevrimsel Etkilerden Arındırılmış Cari İşlemler Dengesi. TCMB Çalışma Tebliği No. 19/34.

Gökcü M., Kazdal A. (2022). Büyüme Kompozisyonunda Sürdürülebilir Bileşenlerin Payı. TCMB Ekonomi Notları No. 22/03.